

A KERESZTÉNY KULTURA TERMÉSZETE

IRTA: P. AGOSTINO GEMELLI O. F. M.,
a milanói katolikus egyetem rektora

Szánalommal nézünk az úgynevezett modern kultúrára, mely csupa fénylő külsőségből áll. Az egész nem egyéb, mint összehordott csecsebecse. Egyetlen része sincs mélyében kidolgozva s a részek közt nincs benső összefüggés. Olyan, mint egy mozaikkép, melynek alkotójában hiányzik a színek és a formák iránti érzék. Nem a hitet féltjük a modern kultúrától, hanem a lelkeket, melyeknek gondolatot termő képességét megbénítja. A modern kultúra a gondolat helyében istenséggé emelte a szótár és a lexikon ismeretét.

Mi egy szerves kultúrát kívánunk terjeszteni, mely összhangzó egybefoglalása egész szellemi tevékenységünknek s amely az ember személyi fejlődését és gondolattermését mozdítja elő. Olyan kultúrát, mely az emberi szellem legtermészetesebb igényeinek s kiirthatatlan vágyainak felel meg s elismeri életünk legmagasabb értékeit. Egy ilyen kultúrának alapelveit a középkorban találjuk meg.

Ne értsenek félre! Mi nem akarunk visszatérni a középkorba. A mult nem ismétli meg magát. Mi azt kívánjuk, hogy ugyanaz a lélek, mely a középkor kultúráját fakasztotta, érettebben, fejlődötten inspirálja a mi kultúránkat is. Hittel a kereszténység örök életképességében, isteni eredetében és természetfölötti küldetésében hisszük azt, hogy a katolikus Egyház, mint egykor a középkorban, úgy most újra a kultúra lelke lesz. S hamarább azzá lesz, semmint félénk fiai vélnék, avagy ellenségei számítanak. A gondolatnak történelme készlet e reményre. Jusson eszünkbe a katolikus Egyháznak sok diadala az eszmék terén: az ő eszméi évszázadokat uraltak.

A modern kultúra a kereszténységnek ellentétje. Nem lehet vele egyezséget kötni, nem lehet azt engedmények, féligazságok útján megnyerni. Hiú törekvés volna! Sok fájdalmas tapasztalat vezetett e meggyőződésre. Mi is úgy indultunk el, hogy az egyetemeken szívtuk magunkba azt, amit modern kultúrának neveznek. A tudomány fénye megvakított. Hittünk abban, hogy a tudomány minden problémánkat megoldani képes. A tudományos munka módszerével magunk is dolgoztunk részproblémák megoldásán s kötelességünknek tartottuk minden újabb tanulmányt megismerni. Egyetemeken, könyvtárakon, laboratóriumokon, szemináriumokon át vándoroltunk, a legkiválóbb magisztereket hallgattuk s kérdeztük meg. A tudásvágy lázát kitartóan követtük s azt hittük, hogy a tudomány megszabadítja lelkünket. A laboratóriumok és könyvtárak templomokká nőttek előttünk. De mihamarább keserű kiábrándulás ért utól. Észrevettük, hogy a tudomány épp a leg-

lényegesebb problémáinkat megoldatlanul hagyja, vagy úgy oldja meg azokat, hogy létezésüket tagadja.

Megcsalatra a modern bölcselethez fordultunk s náluk kerestünk a mindenség egyetemes felfogására vezetést. Bár csak részproblémák kifejtésére adtak volna biztatást! De a kísérleti tudományok nyújtotta eredmények csak zavartabbakká tették problémáinkat s ujjakat keltettek. Egyik rendszer a másik után bukott meg bennünk. Az őszinte keresésnek ezen az útján jelent meg előttünk a keresztény kultúra, melyben előbb féltő világossággal, majd később férfias erővel tünt fel a képessége, hogy egyetlen egységben és termékeny összetételben feleletet adjon minden kérdésünkre. Ez abban az időben volt, amikor a különböző pozitív kutatások a kereszténységet történelmi valóságától igyekeztek megfosztani; benne modernisztikus felfogással nem tant, hanem életet, mindig fejlődő életet találtak azok, akik a kereszténységet szubjektív alapon fogadták el. Ez új veszélyt jelentett, de új munkát is, melynek folyamán fokról-fokra győződünk meg a kereszténység isteni eredetéről s a katolikus Egyház természetfölötti hivatásáról. S ekkor éledt a kérdés: melyik korszak volt az, melyben a természetnek, a történelemnek s a szellemnek tanulmányozása a keresztény tanokkal összhangban adott teljes s egységes világképet? A felelet a középkorba vezetett a szkolasztikus tudósok könyveihez. Újra kemény feladat állott előttünk, mert szokva voltunk a modern tudományok nyelvéhez s a Summák lapjain a formulákat láttuk, de nem a gondolatot. De ez a munka is szerencsés volt, mert nemcsak beleéltük magunkat abba a gondolatvilágba, melyben vívódtak, nemcsak a keresztény világfelfogásnak szépségét s ama képességét láttuk meg, hogy azon elmúlt idők szükségleteinek megfelelt, hanem sokkal többet. Láttuk, hogy ama világszemlélet minden olyan igazságnak magját magában foglalta, melyet a későbbi gondolkodók kifejtettek; hogy ez a világszemlélet képes a tudományok vívmányait felszívni, a modern gondolatkörnek is megfelelni, az élet legfőbb elveit nyújtani.

Ebben az irányban elindulva keltettük új életre a szkolasztikus bölcséletet s folytattuk a kísérleti kutatást. E kettőt harmónikus egységben építjük tovább. Mi lelkeket, keresztény lelkeket akarunk alakítani. Mi vissza akarjuk adni az emberi személyiségnek azt az értéket, azt a magasságot, mely a kereszténység nagyságának és isteni küldetésének megfelel.

Mi a «kultúra» elnevezés alatt Hertlinggel egyetértve mást értünk, mint amit «természet» névvel jelölünk meg. A természet a jelenségek világa, mely kívülünk van és független az öntudatunktól. A kultúra ezzel szemben összessége a bennünk levő erők által létrehozott dolgoknak. A sokféle emberi tevékenység termékei alkotják a kultúrát, s e termékek sok esetben a természet világával ellentétben vannak. Az ember két szférában tevékenykedik. Az elsőben az anyagi javakra hat, a természetet hajtja igájába. A másodikban szellemi javakat érint, az élet legfőbb céljának irányába hat, az igaznak,

a szépnek s a jónak eszméit valósítja meg. Keresni az igazságot ezerfajta megnyilatkozásában, olyan életre törekedni, mely az erkölcsösség legmagasabb elvei szerint alakul, s tisztelni mindazt, ami szép, íme ez az emberi tevékenység széles világa, melyben az ember örök csúcsokat ért el. Tudományban, irodalomban, művészetben, erkölcsös életben a történelem olyan gazdagságát hagyta hátra, hogy szent büszkeséggel nézhet fel a ma embere. De mind-ebben nem merült ki. Sőt ami e fölött van, az az igazi kultúra. Mert nyugtalan az ember szíve, míg meg nem pihen Istenben. A vallás világában a kultúra egyéb termékeit harmónikus egységben bírja. Vallás nélküli kultúra alapelkülű épület.

A keresztény kultúra az univerzumnak egységesen átfogó szemlélete. Ez a kultúra feltételezi a teremtő Isten létét, az ember lelkét s a túlvilágot, mely tényekből a világnak értelmét s célját következteti. A Gondviselés jelen rendjében feltételezi ez a kultúra a kinyilatkoztatást, a megváltást, az egyházat, melyben Krisztus Urunk tovább él köztünk ; a pápaságot, mint legfőbb s csatlakozhatatlan tanítót ; az ítéletet, a jók jutalmazását s a gonoszak büntetését s végül a csodálatos szintézis betetőzéseként a teremtményt, ki a Teremtőt dicsőítve él az örök fényben. Ez a kultúra feltételezi az emberiség történelmét, a szenvedéseket, az ember küzdelmét, mellyel üdvét munkálja, a kegyelem működését az egyesekben s az egész világon, a katolikus egyházat egész történelmi kifejlésében.

Ha így fogjuk fel a kultúrát, akkor a bölcsélet, a tudomány, a történelem s a teológia a kultúra termékei s egyetlen könyvnek lapjai, melyeket az emberiség Isten megismerésére törekedve nehéz munkával ír. Így az egyedélete, a társadalom élete, a vallásos élet az isteni kegyelemnek művei s az Isten szeretetének bizonyítékai teremtményeivel szemben. Az univerzumnak csodálatosan egybefoglaló szemlélete ez a kultúra, melyhez mérve semmiseknek tűnnek fel azok a törékeny tákolmányok, melyeket tudósok állítanak össze, akik az igazságok közt a legelső: Istent kizárják s visszautasítják azt a tanításközlést, melyet Ő adott a kinyilatkoztatásban. A keresztény kultúra világszemléletét tekintve lehetetlen volna szívünk örömhullámát fékezni afölött, hogy tévedésnek kitett elménk nyugodtan pihenhet Isten tekintélyének vánkosán.

Ez a keresztény kultúra bámulatos építmény, melyben a részek pompás összhangban állnak egymással és gránitalapon egyetlen egységbe fonódnak. Alapjai körül hullámozik az emberi véleménynek viharzó tengere. Hol itt, hol ott törnek előre heves hullámai ; néha dühös magasságba érve, elfedik szemünk elől a tüneményes épületet. De aztán elcsitúl a tenger s a katolikus Egyház épülete egész szépségében tündöklék tanaival, történelmével, jelen életével s minden emberi tudálékosság eltölpül alatta.

A hit és a tudomány között nincs ellentét, de a modern kultúra s a keresztény kultúra között átlós különbség van. Nincs okunk, amiért a mi kultúr-

javainknak egyetlen darabját feladjuk. Hagyjuk a modern kultúrát a maga útján. Aki igazán keresi az igazságot, hozzánk fog találni! Aki tiszta szívvel s előítéllettől mentes elmével törekszik a jó iránt, a mi kultúránk szépségének és nagyságának megbecsüléséhez ér! Mutassunk rá a középkorra. Ez a nagy korszak megmutatta, hogyan lehet a keresztény kultúrát a kor tudásával teljes harmóniába fogni. A középkor a maga szociális intézményeiben, vallásos mozgalmaiban, egyes embereinek és népeinek életszentségében megdönthetetlen bizonyosságát adta annak, hogy az emberiségnek teljes életcélt nyújtott és a cél elérésére való eszközöket. Lépünk hagyományába. Nem azért, mint már mondtuk, hogy egy múlt korszakot újra éljünk, hanem azért, hogy tőle az elveket kölcsönözzük, melyek útján lelkünket kínzó problémáinkat megoldjuk.

Nem a kereszténység első idejétől kérjük ezen elveket, hanem a középkortól, mert ez a kor jobban, mint az első századok, kiérlelte a keresztény elveket s a szellem kincseit legmagasabb fokon művelte. A középkorban benne van az egész megelőző keresztény idő értéke a fejlettségnek magas fokán. Nekünk csak az lehet a feladatunk, hogy értelmi és erkölcsi nevelésvonalunkat hozzáfűzzük, a fejlődést tovább vigyük, a keresztény életnek új gyümölcseit érleljük.

Nincs a bölcsélet történelmének szaka, mely oly eszmebőséget, oly szabadon előretörő problémásokaságot, oly életerős szellemi harcokat mutatna fel, mint a XI., és XII. század, melyeket a XIII. század hatalmas rendszerező munkája követett. Rengeteg még ott a máig kiaknázatlan szellemi kincs. Aki ott kutat, ma is életteli szavakat talál s felfedi a tudás harmonikus összefogásának alapelveit; ott jut egy olyan vízióra, mely a mai gondolkodás igényeinek is megfelel és a tudomány legújabb felfedezéseit is átfogja. A középkori spekulatív kutatás szelleme meg fogja termékenyíteni a mai tudományos kutatást. Duhem Péter kimutatta, hogy azokat az elveket, melyeken a mai tudomány épül, Newton—Descartes—Galilei—Copernicus—Leonardo előtt s jóval előttük a párizsi egyetemnek XIII. és XIV. századbéli tanárai állították fel. Azt pedig bizonyítani sem kell, hogy a művészetek megújulásának elveit is a középkorban kereshetjük. Templomaiban ma is bámuljuk egyaránt építészetét, szobrászatát és festészetét.

S a középkorban kell keresnünk a keresztény életet formáló elveket: egyetlen kor sem hasonlítható hozzá az életszentség nagyságában és bőségében. A szorgos békemunkának, a zárdai szüntelen studiumnak, az imának és a szeretet gyakorlásának nagy lelkei éltek akkor.

Miért volt képes a középkor arra, hogy a keresztény kultúrának ilyen széles és teli tartalmú folyamának forrásává lett? Azért, mert benne az Egyház volt a kultúra lelke, mert mindenki elismerte a katolikus Egyházban a gondolatnak és az életnek irányító mesterét.

A «Vigilia» számára fordította:
dr. Rejőd Tiborc, Gstaad.